

Απόστολος Λ. Πιερρής

***Κάλλος και Χρόνος:
Στοχασμοί πάνω στην Δόξα και την Μοίρα
της Σπάρτης του 6ου αι. π.Χ.***

τοῖς μὲν οὖν Λυκούργου χρωμένη νόμοις ἡ πόλις καὶ τοῖς ὅρκοις ἐμμείνασα ἐπρώτερε τῆς Ἑλλάδος εὐνομία καὶ δόξη χρόνον ἑτῶν πεντακοσίων· κατ' ὀλίγον δὲ παραβαινομένων καὶ πλεονεξίας καὶ φιλοπλουτίας παρεισδυομένης καὶ τὰ τῆς δυνάμεως ἡλαττοῦτο· καὶ οἱ σύμμαχοι διὰ ταῦτα δυσμενῶς εἶχον πρὸς αὐτούς. ἀλλ' ὁμῶς οὕτως ἔχοντες μετὰ τὴν Φιλίππου τοῦ Μακεδόνοιο ἐν Χαιρωνείᾳ νίκην, πάντων αὐτὸν τῶν Ἑλλήνων ἡγεμόνα κατὰ τε γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν ἀναγορευσάντων, καὶ μεταξὺ δ' Ἀλέξανδρον τὸν υἱὸν μετὰ τὴν Θηβαίων καταστροφὴν, μόνοι Λακεδαιμόνιοι, καί περ ἀτείχιστον πόλιν ἔχοντες καὶ ὀλίγοι πάντοτε ὄντες διὰ τοὺς συνεχεῖς πολέμους καὶ πολὺ ἀσθενέστεροι καὶ εὐχείρωτοι γενόμενοι, πάντοτε βραχέα τινὰ ζώπυρα διασώζοντες

τῆς Λυκούργου νομοθεσίας, οὔτε συνεστράτευσαν οὔτε τούτοις οὔτε τοῖς μεταξὺ Μακεδονικοῖς βασιλεῦσιν, οὔτ' εἰς συνέδριον κοινὸν εἰσῆλθον οὔτε φόρον ἤνεγκαν· ἕως οὗ πάντα πᾶσιν ὑπεριδόντες τὴν Λυκούργου νομοθεσίαν ὑπὸ τῶν ἰδίων πολιτῶν ἐτυραννεύθησαν μηδὲν ἔτι σώζοντες τῆς πατρίου ἀγωγῆς, καὶ παραπλήσιοι τοῖς ἄλλοις γενόμενοι τὴν πρόσθεν εὐκλειαν καὶ παρρησίαν ἀπέθεντο καὶ εἰς δουλείαν μετέστησαν, καὶ νῦν ὑπὸ Ῥωμαίοις καθάπερ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες ἐγένοντο.

Πλουταρχικά, Αποφθέγματα Λακωνικά, 239F-240B

[cf. Πλούταρχος, *Λυκούργος*, 29, 10-11 - 30, 1-2; Ξενοφών, *Λακεδαιμονίων Πολιτεία*, XIV; Πολύβιος, VI 48-49; Ισοκράτης, *Περί Ειρήνης*, 100 sqq.; Πολύβιος, IV, 81, 12-14.

Ο συγγραφεύς του κειμένου αυτού ανήκει στο τέλος των Ελληνιστικών – αρχή των Ρωμαϊκών χρόνων. Ταιριάζει κατά το ύφος, την ιδέα και το νόημα με τον Πολύβιο. Παρουσιάζει μια κλασσική γενική μορφή της Σπαρτιατικής ιστορίας. – Αντίθετα άλλοι τονίζουν (τυπολογικά και όχι ουσιαστικά) την διαρκή τήρηση των πάτριων από του Λακεδαιμόνιους. Cf. Cicero, *Oratio pro Flacco*, XXVI, 63: *adsunt Lacedaemonii, cuius civitatis spectata ac nobilitata virtus, non solum natura corroborate, verum etiam disciplina putatur; qui soli toto orbe terrarum septingentos iam annos amplius unis moribus et numquam mutatis legibus vivunt.* - Ο υπερασπιστικός λόγος ερητορεύθη το 59 π.Χ. Περισσότερα από 700 χρόνια, $700+59=$ πριν από το 760 π.Χ. Πιθανώς ο Κικέρων αφήνει μερικές δεκαετίες από την Λυκούργεια νομοθεσία (~ 820 π.Χ.) για την εμπέδωσή της].

Το Απόλυτο φανερώνεται στα φαινόμενα του «Κόσμου». Ο «Κόσμος», το Όμορφο, αποτελεί την **Επι-φάνεια** του Είναι. Οι ομορφιές μέσα στον κόσμο, οι προνομιακές καταστάσεις κάλλους μέσα στο γίγνεσθαι των Φαινομένων, είναι απο-κάλυψη του Απόλυτου. Το κρύφιο γυμνώνεται. Είμαστε ο καθένας μας «όψεις» του Απόλυτου Είναι. Μας συνιστά στην ύπαρξη, εμάς και κάθε φύση, άκτιστη ενέργεια του Θεού. Αποτελούμε φανερώσεις του Απόλυτου, φαινόμενα του Είναι.

Η τελειότητά μας συνιστά μαρτυρία θεότητας.

Και η τελειότητά μας είναι ορισμένη, όπως είναι ορισμένη η φύση μας. Του καθενός «έλαχε» (Μοίρα) μια απολύτως συγκεκριμένη κατανομή ιδιοτήτων της ανθρώπινης φύσης που επιδέχεται καλλιέργεια προς ένα εναρμόνιο σύστημα δεξιοτήτων περίξ ενός άξονα χαρακτηριστικής ικανότητας. Αλλά ικανότητα και δεξιότητες κατευθύνονται προς δράση μέσα στον χρόνο για τον χρόνο, αφορούν στην επιτυχή έγχρονη μέριμνα για την περίοδο της ζωής κάποιου και τις περιόδους απογόνων του.

Δυο όμως τελειότητες, ενώ είναι υπέρτατα λειτουργικές στον χρόνο, ενώ συνιστούν τη βάση και ρίζα όλων των δεξιοτήτων και ικανοτήτων, ταυτόχρονα και πρότερα σκοπεύουν την αιωνιότητα: το κάλλος της σωματικής ακμής στη νεότητα και η σοφία του νου στην ωριμότητα, η ομορφιά του άνθους και η ουσία του καρπού. Η σοφία του νου υπάρχει στη γνώση και στην τέχνη, στο μυαλό και στο χέρι. Αλλά όλα τα μέλη συλλειτουργούν στην ολοκληρία του ενός και μοναδικού «τέλους»:

*ὥς γὰρ ἕκαστος ἔχει κρᾶσιν μελέων πολυπλάγκτων,
τῶς νόος ἀνθρώποισι παρίσταται. τὸ γὰρ αὐτό
ἔστιν ὅπερ φρονέει μελέων φύσις ἀνθρώποισιν
καὶ πᾶσιν καὶ παντί: τὸ γὰρ πλέον ἐστὶ νόημα.*

Παρμενίδης, DK28 B16

Σωματικό κάλλος και σοφία νου προέρχονται από μία και την αυτή τελειότητα, την «ώρα» της νεότητας. Σοφία είναι το κάλλος της νεότητας του νου. Το Σοφόν του Ηράκλειτου είναι ο πρωθήβης άναξ του κάλλους, “οὔ τὸ μαντεῖόν ἐστι τὸ ἐν Δελφοῖς”.

παῖς παίζων πεσσεύων – παιδὸς ἡ βασιλήϊη.

Ηράκλειτος DK22 B93 και B52

Ασχολούμενος με την τελειότητά του (κάλλος και σοφία) ο άνθρωπος καθίσταται αποκάλυψη του Απόλυτου και το Είναι λάμπει στο συγκεκριμένο Φαίνεσθαι. Αλήθεια είναι η Φανέρωση του Είναι, Κάλλος το αυτό. Το φως της Αλήθειας είναι η λάμψη του Κάλλους του όντος. Αλήθεια και Κάλλος είναι το ίδιο πράγμα, η Απο-κάλυψη του Είναι. Το ον που πραγματώνει τελείως την ουσία του (το « τι ην είναι» του), την φανερώνει, την απο-καλύπτει (Αλήθεια) και πραγματοποιεί με αυτό το ιδεώδες του (Κάλλος).

Η σύμπτωση του Αληθινού και του Όμορφου κατέστησε τη μεν Ελληνική τέχνη ταυτόχρονα ιδεαλιστική και πραγματιστική, τη δε φιλοσοφική επιστήμη στον Ελληνισμό τελεολογική και όχι μηχανιστική. Το πρώτο εξηγεί τον μη ρεαλιστικό αλλά και μη συναισθηματικό, τον μη πρακτικό αλλά και μη ρομαντικό, χαρακτήρα της τέχνης. Το δεύτερο ερμηνεύει γιατί οι φυσικές αρχές δεν οδήγησαν κατά την αρχαιότητα σε νεωτερικού τύπου φυσική επιστήμη και περαιτέρω σε τεχνολογία. Η ίδια αυτή θεμελιώδης σύμπτωση αλήθειας και κάλλους στην τελειότητα, τούτης δε η αναγωγή στην αιωνιότητα, συνεπέφεραν την ηγεμονική και οργανωτική ανεπάρκεια του Ελληνισμού από γεωπολιτικής και πολιτικοστρατιωτικής πλευράς.

Το Φως της Αλήθειας είναι το Κάλλος του Όντος και αυτό η Δύναμη της Ύπαρξης που την κάνει να ΕΙΝΑΙ αίροντάς την ισταμένη επί και υπεράνω του μηδενός.

Η φρονιμάδα στη μέριμνα του χρόνου κατά το γίγνεσθαι του Κόσμου δεν αποτελεί για τον Ελληνισμό υπέρβαση της χρονικότητας αλλά προβληματικά καλύτερη (το πολύ) διαχείρισή της. Το μέτρο ως μέτριο και το μηδέν άγαν επίσης δεν ταιριάζουν με το Δωρικό βίωμα του Κάλλους ως μορφολογικής τελειότητας. Η φιλολογία περί των αποφθεγμάτων των (7) Σοφών στο πρώτο ήμισυ του 6ου αιώνα είναι ύστερη, η επίδρασή τους στην πρώιμη φιλοσοφία αμελητέα.

Αντιπαρατίθεται η γνωστική φρονιμάδα της «Σοφίας» προς τον μεγαλειώδη κόσμο της αναγκαίας Εκδίκησης, συνεκτικής της Κοσμικής Τάξης κατά την Αναξιμάνδρειο διατύπωση:

ἐξ ὧν δὲ ἡ γένεσις ἐστὶ τοῖς οὖσι, καὶ τὴν φθορὰν εἰς ταῦτα γίνεσθαι κατὰ τὸ χρεών· διδόναι γὰρ αὐτὰ δίκην καὶ τίσιν ἀλλήλοις τῆς ἀδικίας κατὰ τὴν τοῦ χρόνου τάξιν.

Αναξίμανδρος DK12 B1

Εδώ έχουμε τη Δωρικότερη μορφή, από τον Ίωνα αρχηγέτη της φιλοσοφικής σκέψης, έναντι της πρακτικής φρόνησης των «Σοφών».

Και γενικότερα η εξέλιξη της από το Δωρικό εμπνεομένης Ιωνικής δημιουργίας στον Ελληνισμό κινείται κατά παλινδρομήσεις απόστασης από του καθαρού Δωρικού και επιστροφής.

[Το ίδιο στον άλλο μεγάλο Ίωνα, Εφέσιο, το Απόλυτο Είναι συγκεκριμενοποιείται ως αρχή στο αείζωο πυρ, αλλά εκεί ανάγεται η αρχετυπική σοφία και το μέτρο των πραγμάτων.

κόσμον τόνδε, τὸν αὐτὸν ἀπάντων, οὔτε τις θεῶν οὔτε ἀνθρώπων ἐποίησεν, ἀλλ' ἦν αἰὲ καὶ ἔστιν καὶ ἔσται, πῦρ αἰείζων ἀπτόμενον μέτρα καὶ ἀποσβεννύμενον μέτρα.

Ηράκλειτος DK22 B30

εἶναι γὰρ ἐν τὸ σοφόν, ἐπίστασθαι γνώμην, ὅτῃ ἐκυβέρνησε πάντα διὰ πάντων.

B41

οὐκ ἐμοῦ, ἀλλὰ τοῦ λόγου ἀκούσαντες ὁμολογεῖν σοφόν ἐστὶν ἐν πάντα εἶναι.

B50

συνάψεις ὅλα καὶ οὐχ ὅλα, συμφερόμενον διαφερόμενον, συναῖδον διαῖδον, καὶ ἐκ πάντων ἐν καὶ ἐξ ἐνὸς πάντα.

B10

“τὸ σοφόν ἐστὶ πάντων κεχωρισμένον” (B108), ὑπὸ την έννοια ὅτι τα πάντα εἶναι το καθένα συγκεκριμένος ρυθμός του (“ἀπτόμενον μέτρα καὶ σβεννύμενον μέτρα”, B30), αὐτό δὲ μόνον ὡς χρυσὸς ἀντικαταλλάσσεται πρὸς πάντα (B90).

Η σοφία και το φρονεῖν ορίζεται ὡς ἀλήθεια στους λόγους και στους χειρισμούς κατὰ τη φύση των πραγμάτων και εν γνώσει της φύσεως των πραγμάτων (B112; cf. B113), το δε σωφρονεῖν, μεγίστη ἀρετή, συνίσταται στο γνῶθι σαυτόν (B116; cf. B112).

Βέλτιστα διατυπώνονται τα προπλατωνικά φιλοσοφικά για το θεμελιώδες μεταφυσικό πρόβλημα του Ελληνισμού, των σχέσεων εἶναι και φαίνεσθαι, στον Ελεάτη Παρμενίδη (Μεγάλη Ελλάδα), Δωρικά αυτά σε αντίστιξη προς τα Ιωνικά].

Ο Νόμος του Κάλλους εἶναι οντολογική και αξιολογική αρχή. Η οντολογία της τελειότητας ταυτίζεται προς την αξιολογία του κάλλους. Το τέλειο ΕΙΝΑΙ πλήρες και εἶναι ΚΑΛΟΝ. Στην περίπτωση του κατηγορήματος «εἶναι καλόν» κατηγορημα και υπαρξιακό συνδετικό συμπίπτουν ἀπολύτως, η forma essendi και το actus essendi ταυτίζονται στο esse του Κάλλους. Ὅπως το οντολογικό επιχείρημα στον Ἀριστοτελικό Σχολαστικισμό για την ὑπαρξη του Θεοῦ βαίνει ἀπὸ την

τελειότητα στην ύπαρξη έτσι και εν προκειμένω μεταρρέουμε από την αξία του «Είναι» (το Κάλλος) στο γεγονός του Είναι (Ύπαρξη). Υπάρχει, με την πλήρη «γεμάτη» έννοια του Είναι, αυτό που έχει ανθίσει κατά τη φύση του, που έχει αχθεί στην τελειότητα της ακμής και «ώρας» του, το τέλειο από το οποίο δεν λείπει τίποτα από το «τι ην είναι» του.

Ο Νόμος του Κάλλους παρέχει την οντολογική και αξιολογική αρχή του Ελληνισμού. Η ιδεολογία της Αριστείας και ο Νόμος της Αιδούς δίνουν την Ηθική του.

Ο «Εσθλός» (= ο ων, - το έτυμον του εσθ-λός ανάγεται στο ριζικό σύστημα του ειμί – εστί, εστέ, ήσθα, έστω) αγωνίζεται για την τελειότητά του (κάλλος σώματος και νου, ομορφιά και σοφία) και ντρέπεται να κάνει κάτι αταίριαστο, ασυμβίβαστο προς την περιωπή της αξίας του. “αϊδώς Ἀργεῖοι, κοῦροι νέοι”, *Ιλιάς*, Ν, 95.

Αιδώς Ἀργεῖοι με τη θαυμαστή μορφή, να δείχνετε δειλία, να υπόκεισθε σε έλεγχο κακίας (“αϊδώς Ἀργεῖοι, κάκ’ ἐλέγχεα, εἶδος ἀγητοί”, *Ιλιάς*, Ε, 787; Θ, 228). Η ανδρότητα συνάδει με την αιδώ, η ντροπή να δράσεις ανοικεία προς την μορφή σου, δοξάζει αλλά και σώζει, η δειλία ατιμάζει αλλά και είναι πιο επικίνδυνη (*Ιλιάς* Ο, 561-564). Στο άλλο άκρο, η αδυσώπητη, αδιάκριτη, ατέλειωτη σφαγή που έχει εξαπολύσει ο Αχιλλεύς κατά των Τρώων εις εκδίκηση του Πατρόκλου δείχνει πως έχει χάσει πια μαζί με κάθε έλεος και την αιδώ (*Ιλιάς*, Ω, 111). - Στην Σπάρτη, όπου πρώτον έφερε στην κυρίως Ελλάδα τα Ομηρικά έπη ο Λυκούργος, η ηθική του κάλλους εκφράζεται ενωρίς ως βάση της πολεμικής αρετής. Είναι αισχρό, άσχημη εικόνα, να κείται στην μάχη πρό νέων ανήρ παλαιότερος, απογυμνωμένος, βαρεια τραυματισμένος στην κάτω κοιλία περί τα αιδοία – και η ασχήμια εφελκύει την νέμεση. Ενώ για ένα νέο στην ακμή της ώρας του (“ὄφρ’ ἐρατῆς ἥβης ἀγλαὸν ἄνθος ἔχη”) και η φοβερή

εικόνα αναδεικνύει και επι-δεικνύει το κάλλος του, είναι κι έτσι όμορφος (“νέοισι δὲ πάντ’ ἐπέοικεν”), Τυρταίος Fr. 8.21-18.

Η δειλία χαρακτηρίζει τον ατελή, άμορφο, άσχημο στη σωματική διάπλαση. Μορφολογική τελειότητα εξασφαλίζει, μόνη αυτή, σε κάθε φύση λειτουργική ικανότητα. **Η ντροπή του όμορφου (αριστέως) να κάνει κάτι ανοικείο προς τη λάμψη της τελειότητάς του, να την μιάνει με ασχήμια, είναι η ηθική νόρμα του Ελληνισμού. Κανών αγωγής κάλλους.**

Η έκκληση στην Ιλιάδα προς τον αριστέα του Κάλλους να μην κάνει κάτι είναι έκκληση αισθητική, όχι δεοντολογική: «Μην το κάνεις γιατί δεν σου ταιριάζει, αν και μπορείς, ως αγαθός, να το κάνεις», – “ἀγαθός περ ἑών”. Και η ηθική του Κάλλους είναι ισχυρότερη οποιουδήποτε δεοντολογικού κώδικα στον Ελληνισμό: «μην το κάνεις, δεν είναι ωραίο», έλεγε ο λαός στην εποχή μας, αν και επί μακρόν αδίδακτος ζωντανών μεγάλων παραδειγμάτων Κάλλους.

Τη Δωρική βιοθεωρία της Σπάρτης εξέφρασε επιγραμματικά ο βασιλεύς Αναξανδρίδας:

Ἄλλου δ' ἐρωτῶντος διὰ τί ἐν τοῖς πολέμοις Σπαρτιάται θαρραλέως κινδυνεύουσιν, 'ὅτι' ἔφη 'αἰδεῖσθαι περὶ βίου μελετῶμεν, οὐχ ὥσπερ οἱ ἄλλοι φοβεῖσθαι.'

Πλουταρχικά, Αποφθέγματα Λακωνικά, 217Α

Τον καθαρό αυτόν Δωρικό Ελληνισμό είχε τελεσίδικα πραγματώσει η Σπάρτη στην τροπή των αιώνων από τον 7ο στον 6ο π.Χ., μοναδικό παράδειγμα, αξονικό, στην ιστορία ταύτισης ιδέας και πραγματικότητας.

Εξουσίαζε άμεσα τόσο ζωτικό χώρο, όσο εχρειάζετο για να εξασφαλίζεται η αμεριμνησία του «Όμοιου» από οικονομικές μέριμνες για τον συγκεκριμένο τρόπο βίου. Όχι περισσότερη ηγεμονία – αυτό απαιτούσε το Δωρικό βίωμα και επέβαλλαν οι χρησμοί του Απόλλωνα (Φιγάλεια, Σικυώνα, Αρκαδία). Γιατί ηγεμονία σημαίνει σοβαρή και βαρεία μέριμνα στον χρόνο.

Δυο είναι οι πυλώνες της ανήσυχης φροντίδας στον Χρόνο. Οικονομία και Οικογένεια, μέριμνα για επιβίωση και περιοδική «διαιώνιση», για το άτομο και για τη γενεά των απογόνων του, για Διάρκεια στον χρόνο στο προσεχές μέλλον και ες ύστερον.

Και η μεν οικονομική ζάλη ετέθη εκποδών μέσω των Ειλώτων και Περιοίκων. Καιριότατη παραδίδεται και πάλιν η απάντηση του βασιλέως Αναξανδρίδα στον ερωτήσαντα γιατί εκχωρούν την καλλιέργεια των αγρών τους στους Είλωτες αντί να τους επιμελούνται οι ίδιοι οι Σπαρτιάτες: *ὅτι οὐ τούτων ἐπιμελούμενοι ἀλλ' αὐτῶν αὐτοὺς ἐκτησάμεθα* (Αποφθέγματα Λακωνικά, 216F-217A). Δεν έχουμε την περιουσία και τα κτήματα για να τα φροντίζουμε αλλά τα έχουμε για να φροντίζουμε τους εαυτούς μας. Και μάλιστα ήταν επονείδιστο να επιδιώξει ο Σπαρτιάτης καλύτερους όρους και μεγαλύτερη αποφορά από τους Είλωτες που καλλιεργούσαν τη γη του – το ποσοστό είχε άπαξ ορισθεί παλαιόθεν, για να μην εθίζεται ο Σπαρτιάτης σε άνεση (v. infra).

Ο Σπαρτιάτης ζούσε εκτός της μέριμνας δια τα προς τον βίον είτε τον ευτελή είτε τον πολυτελή.

Ἐν δέ τι τῶν καλῶν καὶ μακαρίων ἐδόκει παρεσκευασκέναι τοῖς πολίταις ὁ Λυκούργος ἀφθονίαν σχολῆς· τέχνης μὲν γὰρ ἄψασθαι βαναύσου τὸ παράπαν οὐκ ἐξῆν· χρηματισμοῦ δὲ συναγωγὴν ἔχοντος ἐργῶδη καὶ πραγματείας οὐδ' ὅτιοῦν ἔδει διὰ τὸ κομιδῇ τὸν πλοῦτον ἄζηλον πεποιηκέναι καὶ ἄτιμον. οἱ δὲ εἰλωτες αὐτοῖς εἰργάζοντο τὴν γῆν ἀποφορὰν τὴν ἄνωθεν ἰσταμένην <τελοῦντες>. ἐπάρατον δ' ἦν πλείονος τινα

μισθῶσαι, ἵν' ἐκεῖνοι μὲν κερδαίνοντες ἡδέως ὑπηρετῶσιν, αὐτοὶ δὲ μὴ πλέον ἐπιζητῶσιν.

(Πλουταρχικά), *Αποφθέγματα Λακωνικά*, 41, 239D-E

[Cf. Πλούταρχος, *Λυκούργος*, 24, 2; 3; *Αποφθέγματα Λακωνικά*, 72, 214A-B; Πλάτων, *Πολιτεία*, Η, 547d; Ο Πλάτων άγει το ζήτημα σε εναντίωση πλούτου από χρηματισμό και αρετής, *Πολιτεία*, Η, 550e; cf. *Νόμοι*, Η, 846d; Ξενοφών, *Οικονομικός*, IV, 2-3].

Μια ορισμένη αποποίηση της τεχνουργίας και τεχνιτείας (των «βαναύσων» τεχνών) ήταν κοινή στην αξιολογική κοινωνική κλίμακα πολλών εθνών (Ηρόδοτος II, 167). Η Σωκρατική δικαιολογία αυτής της απαξίωσης βασίζεται στην παραμορφωτική σωμάτων και ψυχών επαναλαμβανόμενη μηχανική εργασία και εργαλειακή δουλεία τέτοιων απασχολήσεων (Πλάτων, Ξενοφών). Το ιδιαίτερο της Λακεδαιμόνιας στάσης είναι η συμπερίληψη στην ίδια αποτίμηση γεωργικών δραστηριοτήτων και παντός πλουτισμού. Η γεωργία ετιμάτο ιδιαίτερα στους Πέρσες μαζί με την πολεμική τέχνη (Ξενοφών, *Οικονομικά*, IV, 4). **Τη Λακεδαιμόνια όμως καθαροδωρική μοναδικότητα (αποτειχισμό από κάθε οικονομική εργασία και απαξίωση του πλουτισμού και αυτού του πλούτου εν γένει, περιλαμβάνει ο Αριστοτέλης στο σύστημα της άριστης πολιτείας:**

ἐπεὶ δὲ τυγχάνομεν σκοποῦντες περὶ τῆς ἀρίστης πολιτείας, αὕτη δ' ἐστὶ καθ' ἣν ἡ πόλις ἂν εἴη μάλιστ' εὐδαίμων, τὴν δ' εὐδαιμονίαν ὅτι χωρὶς ἀρετῆς ἀδύνατον ὑπάρχειν εἴρηται πρότερον, φανερόν ἐκ τούτων ὡς ἐν τῇ **κάλλιστα πολιτευομένη πόλει** καὶ τῇ κεκτημένη δικαίους ἄνδρας ἀπλῶς, ἀλλὰ μὴ πρὸς τὴν ὑπόθεσιν, οὔτε βάνανυσον βίον οὔτ' ἀγοραῖον δεῖ ζῆν **τοὺς πολίτας**, (ἀγεννῆς γὰρ ὁ τοιοῦτος βίος καὶ πρὸς ἀρετὴν ὑπεναντίος), οὐδὲ δὴ γεωργοὺς εἶναι τοὺς μέλλοντας ἔσεσθαι (δεῖ γὰρ σχολῆς καὶ πρὸς τὴν γένεσιν τῆς ἀρετῆς καὶ πρὸς τὰς πράξεις τὰς πολιτικάς).

Αριστοτέλης, *Πολιτικά*, VII, 1328b23 - 1329a2

Προκειμένου για τη **δίκη αργείας** του Αθηναϊκού δικαίου, Σπαρτιάτης, μαθαίνοντας θλιβόμενο κάποιον που καταδικάστηκε και παρηγορούμενο από τους φίλους του, ζήτησε να δει ποιός είχε χάσει την δίκη ελευθερίας. Γιατί προϋπόθεση ελευθερίας είναι η αμεριμνησία από βάρη εργασίας και χρηματισμού.

ἐπιδημῶν δέ τις Ἀθήνησι δικαστηρίων ὄντων, καὶ πυθόμενός τινα δίκην ἀργείας ὠφληκότα βαδίζειν ἀθυμοῦντα καὶ προπεμπόμενον ὑπὸ τῶν φίλων, συναχθομένων καὶ βαρέως φερόντων, ἔδειπτο δεῖξαι τοὺς συμπαρόντας αὐτῷ, τίς ἐστὶν ὁ τὴν ἐλευθερίας ἐαλωκὼς δίκην· οὕτω δουλοπρεπὲς ἡγοῦντο τὴν περὶ τὰς τέχνας καὶ τὸν χρηματισμὸν ἀσχολίαν.

Πλούταρχος, *Λυκούργος*, 24, 3

Αλλά και τον δεύτερο πυλώνα της χρονικής μέριμνας, την οικογενειακή τύρβη, η Σπάρτη είχε πειθαρχήσει εις ένα σκοπό: την ευγονική αναπαραγωγή. Το γενετήσιο ένστικτο είχε και αυτό εκδωρισθεί: υπηρετούσε αποκλειστικά τον καλό γόνο. Ο έρως του καλού είχε τελείως αποχωρισθεί από την γενετήσια ενστικτώδη επιθυμία, όπως και από την οικογενειακή στοργή. Ο τόνος της ανδρικής ζωής δεν έπεφτε στην οικογένεια αλλά έμενε στις αγέλες, βούες των νεαροτέρων, στα «ανδρεία» και τα «φιδίτια», τα συσσίτια των ανδρότερων.

[Από παιδί 7 ετών μέχρι νεανίας ακμάζων ο Σπαρτιάτης δεν κοιμόταν καν σπίτι του. Ανήρ ωριμότερος μόλις και πήγαινε για ύπνο μετά το «ανδρείο» συσσίτιο, συμπόσιο καθημερινής εορτής με παιάνες, τραγούδια και πειράγματα και θυμοσοφίες. – Η σχέση του άνδρα με τη γυναίκα κυρίως αφορούσε στην ευγονική γενετήσια ομιλία, κατά βραχείες νυκτερινές συνουσίες, τόσο που μερικές φορές Σπαρτιάτης

έβλεπε το παιδί πριν δει ημέρα τη γυναίκα του: ... *ἀλλ' ὥστε καὶ παῖδας ἐνίοις γενέσθαι πρὶν ἐς ἡμέραν θεάσασθαι τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας.*

Πλούταρχος, *Λυκούργος*, 15, 9

Πλούταρχος, *Λυκούργος*, 12, 1-5 = F22, FrGrHist 596; cf. Αριστοτέλης, *Πολιτικά*, B, 1271b40-1272a3; Αλκμάν Fr. 129 Calame = 98 Page; Στράβων X, 480-482 = Έφορος 70F149 Fr.Gr.Hist. Jacoby; για τις «βούες», αγέλες παιδων, cf. Ησύχιος s.vv. βούα και βουάγορ (= βουαγός). – Τα Φιδίτια αποτελούντο από ομάδα 14-15 ανδρών, v. Πλούταρχος, *Λυκούργος*, 12, 3; Αλκμάν Fr. 19 Page, Davies, Campbell, επτά κλίνει στο συμπόσιο, ανά δύο ανακεκλιμένοι, 2X7 = 14 συμποσιαζόμενοι].

Ο γάμος στην Σπάρτη δεν είχε άλλο νόημα πλην της τεκνογονίας: *ὥς ἐπ' οὐδὲν ἄλλο γαμουμένων* [sc. τῶν γυναικῶν] *ἢ τὸ τῆς τεκνώσεως ἔργον*, (Πλούταρχος, *Σύγκρισις Λυκούργου και Νομά*, 4, 77C-D). Ο Σπαρτιατικός γάμος είχε λόγο φυσικό, σωστή ηλικία και κατάσταση προς τέκνωση, ο Ρωμαϊκός είχε λόγο ηθικό, αφωρούσε σε συνθήκες για καλή συμβίωση, όπως εξηγεί ο Πλούταρχος στην σύγκριση των θέσμιων του Λυκούργου και του Νομά:

τῇ δ' ἄλλῃ τῶν παρθένων ἀγωγῇ καὶ τὰ περὶ τὰς ἐκδόσεις ὁμολογεῖ, τοῦ μὲν Λυκούργου πεπείρους καὶ ὀργώσας νυμφεύοντος, ὅπως ἢ θ' ὁμιλία, δεομένης ἤδη τῆς φύσεως, χάριτος ἢ καὶ φιλίας ἀρχὴ μᾶλλον ἢ μίσους καὶ φόβου παρὰ φύσιν βιαζομένων, καὶ τὰ σώματα ρώμην ἔχη πρὸς τὸ τὰς κνήσεις ἀναφέρειν καὶ τὰς ὠδῖνας, ὥς ἐπ' οὐδὲν ἄλλο γαμουμένων ἢ τὸ τῆς τεκνώσεως ἔργον - τῶν δὲ Ρωμαίων δωδεκαετεῖς καὶ νεωτέρας ἐκδιδόντων, οὕτω γὰρ ἂν μάλιστα καὶ τὸ σῶμα καὶ τὸ ἦθος καθαρὸν καὶ ἄθικτον ἐπὶ τῷ γαμοῦντι γίνεσθαι. δῆλον οὖν ὅτι τὸ μὲν φυσικώτερον πρὸς τέκνωσιν, τὸ δ' ἠθικώτερον πρὸς συμβίωσιν.

Πλούταρχος, *Σύγκρισις Λυκούργου και Νομά*, 4, 77C-D

Εορτή της αιωνιότητας ήταν η Λακεδαιμόνια καθημερινότητα.

χοροὶ δὲ καὶ θαλῖαι καὶ εὐωχίαι καὶ διατριβαὶ περὶ τε θήρας καὶ γυμνάσια καὶ λέσχας τὸν ἅπαντα χρόνον ἐπεχωρίαζον, ὅτε μὴ στρατευόμενοι τύχοιεν.

οἱ μὲν γε νεώτεροι τριάκοντ' ἐτῶν τὸ παράπαν οὐ κατέβαινον εἰς ἀγοράν, ἀλλὰ διὰ τῶν συγγενῶν καὶ τῶν ἐραστῶν ἐποιοῦντο τὰς ἀναγκαίης οἰκονομίας. τοῖς δὲ πρεσβυτέροις αἰσχρὸν ἦν συνεχῶς ὁρᾶσθαι περὶ ταῦτα διατρίβουσιν, ἀλλὰ μὴ τὸ πλεῖστον τῆς ἡμέρας περὶ τὰ γυμνάσια καὶ τὰς καλουμένας λέσχας ἀναστρέφεσθαι. καὶ γὰρ εἰς ταύτας συνιόντες ἐπιεικῶς ἐσχόλαζον μετ' ἀλλήλων, οὐδενὸς μεμνημένοι τῶν πρὸς χρηματισμὸν ἢ χρεῖαν ἀγοραῖον συντελούντων.

Πλούταρχος, *Λυκούργος*, 24, 5-25, 3

Ο άνθρωπος γεννιέται για να γίνει άνθος της αιωνιότητας, όχι για να γίνει καρπός διαιώνισης του είδους στον χρόνο. Δεν είναι η περιοδικότητα το Σωτήριο της υπαρξιακής αγωνίας του είναι-εν-χρόνω, αλλά το κάλλος της τελειότητας, το τέλος της άχρονης αιωνιότητας.

Γυμναστική και Ποίηση (Μουσική, Χορός) είναι η καλλιέργεια της ανθρώπινης θεομορφίας σε σώμα και νου. Το σωματικό κάλλος της νεότητας και η αλήθεια του νου της ωριμότητας είναι οι άξονες της αιωνιότητας στον χρόνο, και ο Σπαρτιάτης προσφέρει θυσία τον εαυτό του στο Απόλυτο γινόμενος άγαλμα θείο κατά σώμα και πνεύμα.

Χορευτική, αγωνιστική και πολεμική δεινότητα έπονται της τέλει μορφής του νέου, ορθοτομία λόγου και πράξης ακολουθούν τον νου που ανθίζει στην ώρα του θέρους, καρπός μετά την ακμή του έαρος.

Το Δωρικό ιδεώδες που πραγμάτωσε η Σπάρτη εκφράζει πρώτα ο πρωτεύων Αλκμάν:

έρπει γὰρ ἅντα τῷ σιδάρω

τὸ καλῶς κισαρίσδην.

Αλκμάν Fr. 149 Calame = Fr. 41 Page

Μετά τον Λυδό ο Λέσβιος, (ερωτομανείς αμφότεροι επί Σπάρτης, Σπαρτιάτες αυθεντικοί υπό του αυτού Δωρικού πνεύματος του Απόλλωνος εμπνεέμενοι), **υμνεί την πόλη των πόλεων:**

*ἔνθ' αἰχμὰ τε νέων θάλλει καὶ Μοῖσα λίγεια
καὶ Δίκα εὐρύαγεια, καλῶν ἐπιτάρροθος ἔργων*

Τέρπανδρος, Fr. 7 Campbell

Καί επί τέλους της μελικής πρωτοτίμου εννεάδας, ο Θηβαίος μεγαλόφρων ποιητής, Αιγείδης από τη φάρα που στη Σπάρτη έδωσε ισοβασιλικό κλάδο, μεγαλορημονεί:

*ἔνθα βουλαὶ γερόντων
καὶ νέων ἀνδρῶν ἀριστεύουσιν αἰχμαί,
καὶ χοροὶ καὶ Μοῖσα καὶ ἀγλαῖα*

Πίνδαρος Fr. 199 Maehler

Η Σπαρτιατική φάλαγγα πολεμούσε υπό τον ήχο αυλών – όχι σαλπίγγων ουδέ τυμπάνων και κυμβάλων. Και ιδού πώς παραδίδεται επιλύσας το παράδοξο ερωτηθείς Αγησίλαος ο βασιλεύς:

Ἐπιζητοῦντος δέ τινος διὰ τί Σπαρτιᾶται μετ' αὐλῶν ἀγωνίζονται, ἔφη 'ἵν', ὅταν πρὸς ρυθμὸν βαίνωσιν, οἳ τε δειλοὶ καὶ οἱ ἀνδρεῖοι φανεροὶ ᾤσιν».

Πλουταρχικά, Αποφθέγματα Λακωνικά, 36, 210F-211A

Ο ρυθμός ξεχωρίζει ανδρείο από δειλό: είναι όμορφη η κίνηση του ανδρείου στο μουσικό μέλος γιατί απορρέει από καταστηματική διάθεση ψυχής εν επιγνώσει τελείας μορφής και επιδείξει αρετής κάλλους – είναι αντίθετα άσχημη η κίνηση του δειλού, έκφραση τεταραγμένης ψυχής φοβουμένης και αν-αιδούς εν σώματι αμορφίας.

Αυτή ήταν η Σπάρτη στις τροπές των αιώνων 7ου προς 6ο π.Χ.: η τελειότητα της ανθρώπινης φύσης τετελεσμένη με άκρα καλλιέργεια. Εκεί που από το καθάριο βίωμα του Κάλλους ξεπήδησε η λυρική ποίηση, η ανάδυση της Μορφής και η μνημειακή πλαστική, εκεί το κύριο έργο τέχνης, θρησκευτικό μνημείο και ζωοποιός αρχή, ήταν ο ίδιος ο Σπαρτιάτης, ο άξων της ύπαρξης, ο κίων του χορευτικού ή πολεμικού «πτερού».

Ένα είναι το σωτήριο του Ελληνισμού: το κάλλος.

Και μια η οδός η άγουσα εις λύτρωση: ο Έρω.

Η πνοή του έρωτα για το κάλλος συνέχει τον Δωρικό «Κόσμο» και ουσιοποιεί τον Ελληνισμό.

Ο Μυστικισμός παντού και πάντοτε είναι ερωτικός. Περιενδύει μόνο την γυμνότητα της Δωρικής μορφής ασθενών να υπο-φέρει την απαστράπτουσα από-κάλυψη του Απόλυτου.

Η Σπάρτη στις αρχές του 6ου αιώνα π.Χ. είδε το έργο του Απόλλωνα, δρομολογηθέν δια του Λυκούργου, στον εαυτό της. Και εθαύμασε αυτό, ο Σπαρτιάτης εαυτόν, ως καλόν λίαν.

Και βλέψας στο παρακείμενο αρχιπέλαγος της φωτεινής κίνησης, ένοιωσε τον Ιωνικό έρωτα προς αυτόν, και εγνώρισε τον τόκο αυτού του έρωτα στις επέκεινα γελαστές παραλίες. Και ο τόκος ήταν ποικίλος και μέγας και μητιόεις και πλάνος – κομψή πολυτέλεια βίου, διακοσμητική έξεργος σπουδή και εντύπωση πέρατος, τραγωδία και κωμωδία στο δράμα των ορίων, φρόνιμη σοφία και φιλοσοφική επιστήμη, χρήμα και τυραννία πολλαπλασιαστές ισχύος, Ορφικά και Διονυσιακά

σημαίνοντα φρικτά μυστικά μετουσιώνοντα σε νέο οίνο τα παλαιά μυστήρια της χθόνιας γονιμότητας και τις ιερουργίες της ουράνιας κυριότητας.

Ο ακραιφνής Απόλλων της Σπάρτης, ναρκισσευόμενος το μεν Δωριστί ως υπερτελής πρωθήβης της ωραίας ακμής, σφύζων κάλλος, σφριγών ρώμην και οργών εις επί-δειξιν, θυμούμενος το δε δια την Ιωνικήν παράτρεψιν, ει και δι' έρωτα αυτού τελεσιουργούμενην και κατά την πνοήν αυτού πνευματούμενην και μορφοποιούμενην, και “νυκτι έοικώς” επελαύνων – αντέδρασε για να θριαμβεύσει Διονυσιακά εκεί που κυριαρχούσε αϊδιος αδραστή ως «τέλος», - - και πάγωσε την μορφή του κάλλους της Σπάρτης.

Η Σπάρτη αντί να δημιουργεί μορφές, ακολουθεί πλέον κανόνες. Τελευταία μεγάλη δημιουργική μορφοπλασία συνέβη στο ιερό των Αμυκλών με επίκεντρο τον «Θρόνο» του Απόλλωνος. Σημαντικά και σημαδιακά αρχιτέκτων και αρχιγλύπτης του μοναδικού, μεγαλεπήβολου μνημείου προσεκλήθη ο Βαθυκλής από την Μαγνησία παρά τον Μαϊάνδρο (περί τα μέσα του 6^{ου} αιώνα π.Χ., πιθανώτερο 560-550 π.Χ.).

Και όταν απλά ακολουθείς κανόνες, το πνεύμα ως ξένο ανεπαισθήτως εκπνεί, η μορφή αποστεώνεται εις σκελετό, και το νόημα της ύπαρξης παραχαράσσεται τόσο περισσότερο όσο εντονώτερα ορκίζεσαι ότι τηρείς τα παραδεδομένα.

Η πολιτειακή έκφραση του παγώματος στην αρχαϊκή Σπάρτη είναι το αρχείο των Εφόρων. Και ιδού αυτό εισέρχεται στο προσκήνιο δια Χίλωνος του Σοφού.

[Σχετική μελέτη μου υπό τον τίτλο «Έρως και Χρόνος: ο Ανθός και ο Αδάμας της Σπάρτης» στην υπό έκδοση σειρά πραγματειών «Ο Χαρακτήρας της Δωρικής Ταυτότητας του Ελληνισμού», είναι ανηρτημένη

στον ιστότοπο του Ινστιτούτου, τμήμα Research Projects, κατηγορία «Δωρικές Μελέτες».]

Η Σπάρτη στο τέλος του 7^{ου} αιώνα π.Χ. έχει επιτύχει την αληθινή ανθρώπινη τελειότητα ταυτίζοντας ιδέα και πραγματικότητα: το φυσικό σωματικό κάλλος με τον νου που εγγίγνεται σε αυτό και ωριμάζει με την συνεχή αναφορά προς αυτό.

Το επίτευγμα είναι μοναδικό στην ιστορία της ανθρωπότητας και έτσι αποτελεί τον νοηματοδοτικό, ενεργό και αποτελεσματικό άξονα της ιστορίας.

Ο Σπαρτιάτης ζει κατ' εικόνα και ομοίωση του Απόλυτου Είναι που προβάλλει εαυτό ως κοσμική ύπαρξη, συνιστώντας το γίνεσθαι του χρόνου, για να φανεί στο κάλλος της τελειότητάς του. Οι δράσεις του είναι επίδειξη κάλλους, επι-φάνεια τελειότητας. Μάχεται χορεύοντας και αγωνίζεται από-καλυπτόμενος με όλες τις έννοιες.

Η Σπάρτη τον 6^ο αιώνα π.Χ. έχει συναίσθηση της αισθητής τελειότητας του αυθεντικού Δωρικού βίου. Το έργο της πόλεως είναι ο Σπαρτιάτης ο ίδιος, άγαλμα του Απόλλωνος, θεοειδής και βιών για να είναι θεοειδής. Τελειοποιεί εαυτόν και εορτάζει την επιτετευγμένη τελειότητά του. Όλα τα άλλα είναι είτε προϋποθέσεις και συναίτια είτε από-δείξεις και από-τελέσματα αυτού του κάλλους της ύπαρξης.

Ο Σπαρτιάτης ζει για το κάλλος: είναι δηλαδή βαθύτατα ερωτικός. Ο Έρως του Καλού αποτελεί την αιτία και τον λόγο και τον σκοπό της ύπαρξης, την δύναμη του «Τέλους» του Είναι, την αρχή και το τέλος του γίνεσθαι, την πνοή της ζωής για το φως της αλήθειας. Εδώ ριζώνεται και θάλλει και ανθίζει ο Δωρικός έρως.

Ο Σπαρτιάτης εράται του Απόλλωνος και εαυτού ως ινδάλματος και «αγάλματος» του Απόλλωνος. Είδε εαυτόν εν αλλήλοις τοις «ομοίοις» και εγνώρισε ως καλόν λίαν το έργον της θεομορφίας που η Σπάρτη υπηρετεί. Και έτσι η Σπάρτη θέλησε να παγώσει τον χρόνο στην

στιγμή της τελειότητας που από-καλύπτει την αιωνιότητα. Η πόλη να μείνει στην άνοιξή της. Ο ανθός της ύπαρξης να διαρκεί στον χρόνο. Να σταματήσει ο χρόνος στην ώρα της ακμής της Σπάρτης.

Η προβολή της Ιωνικής δημιουργίας εξ άλλου, αν και εμπνευσμένης από τον ίδιο Δωρικό έρωτα του καλού, σηματοδοτεί περίσκεψη στην Σπάρτη και ηχεί κώδωνα κινδύνου για τον επίγειο Σπαρτιατικό «παράδεισο».

Μπορεί να ευδοκιμήσει το Δωρικό κάλλος χωρίς την καθοριστική αναγωγή στην απλή αρμονία της γυμνής μορφής και χωρίς την μονοειδή αφιέρωση στην φυσική τελειότητα του Σπαρτιατικού τρόπου βίου; Μπορεί να αναπτυχθεί ένας «πλουσιώτερος» ρυθμός, συνθετώτερος και ευκολώτερος ταυτόχρονα, περιενδεδυμένος και διακοσμητικώτερος, κοντύτερα στην πολυσχιδή ανθρώπινη πραγματικότητα;

[Φερ' ειπείν παραβάλετε: καὶ ἐν ταῖς παιδείαις οἱ μὲν ἐπιπόνῳ ἀσκήσει εὐθὺς νέοι ὄντες τὸ ἀνδρεῖον μετέρχονται, ἡμεῖς δὲ ἀνειμένως διαιτώμενοι οὐδὲν ἥσσον ἐπὶ τοὺς ἰσοπαλεῖς κινδύνους χωροῦμεν. Θουκυδίδης, (Περικλέους επιτάφιος), II, 39, 1].

Η Σπάρτη αρνείται την αξία της παραλλαγής, ακολουθώντας τον θεό της. Δεύτερος λόγος του Σπαρτιατικού «σφιξίματος».

Η ιστορία είναι θεμελιωδώς πολιτισμική ιστορία: πολιτική, στρατιωτική και οικονομική ιστορία εξαρτώνται από την βασική και έπονται. Βέλτιστα αυτό διαδηλώνεται στην Ελληνική ιστορία, από Καθόδου των Δωριέων (1184 π. Χ.) μέχρι την αποφράδα ημέρα του Αυγούστου του 338 π.Χ που έγινε η Μάχη της Χαιρωνείας. Διαυγέστερα αποκαλύπτεται αυτή η πολιτισμική προτεραιότητα της ιστορικής αιτιότητας στην ιστορία του 6^{ου} και 5^{ου} αιώνα π.Χ.

Στην συνάντησή μας θα συνδέσω πολιτισμικές παραμέτρους με τις Λακεδαιμόνιες σχέσεις κατά τον 6^ο π.Χ. αιώνα προς τις άλλες Ελληνικές πόλεις και την προσεχή κυριαρχούσα δύναμη στα ανατολικά, την μεγάλη Λυδική αυτοκρατορία. Θα αναλύσω τον εναρμονισμό μεταξύ εξωτερικών

και εσωτερικών πολιτικών της Σπάρτης στην ίδια περίοδο. **Εστιακός πόλος της θεωρίας θα είναι η ιδιαίτερη σχέση Σπάρτης – Δελφών** όπως αυτή εξ αρχής θεμελιώθηκε, σφυρηλατήθηκε δε στην διάρκεια του αιώνα της κρίσης που μελετάμε επισταμένως στις τελευταίες τέσσερες συναντήσεις μας. Θα επιμείνω στη εξιχνίαση της φύσης και του ρόλου του Μαντείου στην Ελληνική ιστορία του αρχαϊκού κόσμου. **Θα ξεκινήσω από την θρησκευολογική σημασία της «έλευσης» και κυριαρχικής παρουσίας του νεαρώδους θεού στην καρδιά και κόλπο της χθόνιας γονιμότητας, στο Πυθικό Μαντείο της Γης.**

[Ο Ομηρικός Ύμνος εις Απόλλωνα, ή οι δύο συνραψωδούμενοι «Ομηρικοί» ύμνοι, θα μας είναι πολύτιμοι οδηγοί. Το ίδιο και οι αρχαιολογικές Απολλώνιες μαρτυρίες σε Δελφούς και Σπάρτη, προεξεχόντως ο Λακωνικός χρυσελεφάντινος Απόλλων των Δελφών. Οι παραδιδόμενοι Πυθικοί χρησμοί για ή προς την Σπάρτη χρήζουν ειδικής μελέτης, της οποίας θα θέσουμε την βάση. Θα ασχοληθούμε με καίρια επιλεγμένα σημεία της ιστορίας του αιώνα της Κρίσης].

Τον 7^ο αιώνα π.Χ. η Σπάρτη έχει αφιερωθεί στον μέγα πρωθήβη του Κάλλους και εορτάζει τις τέλειες παιδιές της αιώνιας «ώρας» της νεότητας.

Δημιουργείται ο Δωρικός ύμνος του θείου έρωτα του καλού, η λυρική μελική ποίηση (Αλκμάν), συνίσταται η πρώτη και δεύτερη κατάσταση της μουσικής (Τέρπανδρος, Θαλήτας και οι λοιποί του σπουδαίου ομίλου που συνέτρεχαν στην πρωτεύουσα πόλη του Ελληνισμού), αναδύεται η ορατή Μορφή του Απόλυτου στα ορειχάλκινα ειδώλια (πολεμικοί Απόλλωνες) και μεγαλώνεται στην αρχή της μνημειακής πλαστικής (Κούρος της Φιγαλείας).

Ο ίδιος ο νεαρώδης Σπαρτιάτης σμιλεύει την παρουσία του εις άγαλμα Απόλλωνος, εις ίνδαλμα τελειότητας, εις Κούρο σφύζοντα την ωραία

ακμή του κοσμικού ανθού, υμνούμενο από ποίηση και εικαστική τέχνη, επιδεικνυόμενο στις τελετές της αιωνιότητας, τελικό αίτιο παντός Ελληνικού «Κόσμου» δια του Δωρικού έρωτα.

Κάθε αρετή (ανδρεία), κάθε ικανότητα και δεξιότητα (γυμναστική, χορευτική, στρατιωτική), κάθε δεινότητα (επιβίωση υπό συνθήκες ορεσίβιων αδέσποτων ορδών εκτός θεσμών πόλεως) – απορρέει από μιάν και την αυτήν μορφολογική τελειότητα. Βάζοντας στόχο υπέρτατο αυτήν, προκύπτουν τα άλλα κατά φυσική, αβίαστο ακολουθία. Ο εσθλός είναι υπερήφανος γιατί αποτελεί είδωλο και «είδος», ιδέα του Απόλλωνα, και ως εκ τούτου είναι γενναίος, είναι ορθός, είναι αρμονικός στις κινήσεις και τις σχέσεις του, είναι δυνατός και ευλύγιστος και ανθεκτικός στην μάχη και στο άθλημα και στον χορό, είναι άξων της ύπαρξης. Ρωμαλέο σώμα και θυμοειδές φρόνημα, κάλλος και τιμή, αρμονία στα μέλη και στον νου, πάνε μαζί, είναι η ίδια τελειότητα της φύσης.

Ο θεομορφισμός κάλλους του ανθρώπινου άνθους είναι Ελληνικό ιδίωμα (ο Άξων του Κόσμου και της Ιστορίας), Δωρικό βίωμα και Σπαρτιατικό επίτευγμα.

Οι Γυμνοπαιδιές είναι το σύμβολο του Σπαρτιατικού έαρος στον 7^ο αιώνα π.Χ.

Χοροί επίδειξης κάλλους γυμνής μορφής στεφανωμένης από μουσική και ποίηση υψηλής τέχνης εις δόξαν αιωνιότητας και ανάμνηση πολεμικής ανδραγαθίας (Σπαρτιατική νίκη επί του Άργους σε καθοριστική μάχη για την Θυρεάτιδα περί το 718 π.Χ.). Οι παιδιές της ευμορφίας θεσπίστηκαν το πρώτον δεκαετίες αργότερα, το 665 π.Χ., λίγο κατόπιν των πρώτων μουσικών Καρνείων (676 π.Χ. , ή ένα δυο χρόνια αργότερα, εντός της 26^{ης} Ολυμπιάδος). Τρία χρόνια πριν την συσταση των Γυμνοπαιδιών είχε λήξει ο Β΄ Μεσσηνιακός Πόλεμος. –

Στην Δωρική Θήρα, Σπαρτιατική αποικία, γιγάντιος αναλημματικός τοίχος οικοδομείται (στο δεύτερο μισό του 7^{ου} αιώνα π.Χ.) για να στερεωθεί τεχνητό επίπεδο έδαφος στους βράχους μεταξύ του ναού του Καρνείου Απόλλωνος και του Γυμνασίου επί της επιβλητικής άκρης της πόλεως, προοριζόμενο για τις Γυμνοπαιδιές της τελειότητας, αντίστοιχο του «Χορού» της Σπαρτιατικής αγοράς.

[Τα Χρονικά του Ευσεβίου τοποθετούν τις πρώτες Γυμνοπαιδιές το 4^ο έτος της 28^{ης} Ολυμπιάδος = 665 π.Χ. Ο Hieronymus στην λατινική μετάφραση ορίζει το 3^ο έτος της 27^{ης} Ολυμπιάδος (670 π.Χ), η δε Αρμενική μετάφραση το 4^ο (669 π.Χ.). Η πρώτη χρονολογία είναι συμβατώτερη με την λήξη του Β' Μεσσηνιακού Πολέμου (668 π.Χ.).].

[Δείτε σχετικά κυρίως τις μελέτες μου (ανηρτημένες στον ιστότοπο του Ινστιτούτου, τμήμα Research Projects, κατηγορία «Δωρικές Μελέτες»)

1/ *Ο Χαρακτήρας της Δωρικής Ταυτότητας του Ελληνισμού, XVI: Οι Θυρεατικοί Στέφανοι και ο Απόλλων-Ζευς του Ugento, Μορφολογία και Συμβολισμός,*

2/ *Μορφολογία και Ύφος Αρχαϊκής Λακωνικής Πλαστικής, II: Γυμνοπαιδιαί και οι ορειχάλκινοι «Θυρεατικοί» Παίδες (Ομάδα Αγαλματίων Β)*

3/ *Πνοές από τις Λακεδαιμόνιες Γυμνοπαιδιές.*

Για το γενικώτερο θέμα του άξονα του Κάλλους στην Δωρική ουσία του πολιτισμικού Ελληνισμού συμβουλευθείτε πλήθος μελετών μου στο προανφερθέν τμήμα του ιστοτόπου. Ιδιαίτερα π.χ.:

Μορφολογία και Ύφος Αρχαϊκής Λακωνικής Πλαστικής, I: Ο Κούρος-Απόλλων του Κάλλους και της Ανδρείας (Ομάδα Αγαλματίων Α).]

Το Λακεδαιμόνιο έαρ του 7^{ου} π.Χ. αιώνα διαλαλεί ο κατάλογος των σωζομένων καταγραφών Ολυμπιονικών για τους δυο πρώτους αιώνες των εμβληματικών αγώνων του Ελληνισμού. **Στις Ολυμπιακές αναγραφές σημειώνεται αποφασιστική γενική Λακωνική πρωτοκαθεδρία κατά την περίοδο από της 15^{ης} (720 π.Χ.) μέχρι της 47^{ης} (592 π.Χ) Ολυμπιάδος.**

[V. I. Rutgers, Sexti Iulii Africani Όλυμπιάδων Αναγραφή, adiectis ceteris quae ex Olympionicarum Fastis supersunt; cf. P. Christesen, Olympic Victor Lists and Ancient Greek History; esp. v. L. Moretti, Olympionikai: I vincitori negli antichi agoni olimpici].

Αλλά η παιδιά του κάλλους στην εορτή της αιωνιότητας αφαιρεί προσοχή και ενέργεια από την μέριμνα του χρόνου και τον επιτυχή χειρισμό των εξελίξεων στο γίνεσθαι.

Η Σπάρτη καταφέρει να δώσει, επιμένοντας ανυποχώρητα, τελειωτική λύση στο Μεσσηνιακό πρόβλημα με τον Β' Μεσσηνιακό Πόλεμο (685 – 668 π.Χ.).

Και η μεν ήττα της από τους Αργείους στην μάχη των Υσιών το 669 π.Χ είναι περιστασιακή και εν μέρει οφείλεται στην ταυτόχρονη διεξαγωγή δύο πολέμων εκ μέρους των Λακεδαιμονίων. Οι Ναυπλιείς ως φιλολάκωνες (ἐπὶ λακωνισμῷ) εκδιώχθηκαν από την Ναυπλία και κατοίκησαν την Μεθώνη που οι Λακεδαιμόνιοι τους προσέφεραν ως νέα πατρίδα από την νεοκατακτηθείσα Μεσσηνία. [Παυσανίας IV 24, 2; 35, 2].

Λίγα χρόνια μετά, το 665 π.Χ., οι Σπαρτιάτες εορτάζουν τις πρώτες Γυμνοπαιδιές, θεσμοποιώντας την ανάμνηση της μεγάλης νίκης τους επί των Αργείων στην Θυρεατική.

Πρώτιστη σημασία έχει το πώς εορτάζουν μια σπουδαία στρατιωτική επιτυχία: με επίδειξη του ρωμαλέου κάλλους της χρυσής νεολαίας του Απόλλωνα.

Γεωπολιτικά το νόημα της κίνησης της Σπάρτης από την Θυρέα βόρεια της Κυνουρίας προς τις Υσιές όπου το πέραςμα στο όρος Παρθένιο μεταξύ Αργολικού κάμπου και ανατολικής Αρκαδίας συνίσταται στον στρατηγικό επεκτατισμό της Λακεδαιμόνιας δύναμης προς βορρά μετά την οριστική εξασφάλιση όλης της νότιας Πελοποννήσου.

Τριπλή καταγράφεται αυτή η στρατηγική προβολή ισχύος σε συνέχεια της λήξης του Μεσσηνιακού προβλήματος. Εξ ανατολών προς Δυσμάς, στις Υσιές, στην Τεγέα και στην Φιγάλεια. Στις Υσιές η προβολή απέτυχε, στην Φιγάλεια επέτυχε, στην Τεγεατική συνήντησε υπερβολικές, μακροχρόνιες δυσκολίες.

Η έκβαση των συμβάντων στην Φιγάλεια δίνει τον τόνο στην ορθή ερμηνεία του Ανύσματος της Ιστορίας τότε. Μετά το πέρας του Β'

Μεσσηνιακού Πολέμου, και εις τιμωρία για την Αρκαδική υποστήριξη των ηττημένων κατά την πολυετή αντίστασή τους εναντίον των επίμονων Σπαρτιατικών προσβολών στο τελευταίο οχυρό τους, την Είρα στα αριστερά του άνω ρου της Νέδας, γειτονική της Φιγάλειας, - οι Λακεδαιμόνιοι καταλαμβάνουν την Φιγάλεια (659 π.Χ.). Οι Αρκαδικοί Πελασγοί Φιγαλιείς προσφεύγουν στον θεό των Δωριέων εχθρών τους, και Πυθικός χρησμός από το Μαντείο των Δελφών τους δίνει την λύση (No. 30 Parke-Wormell): το νόημα είναι ότι αν οι Φιγαλιείς εξαπολλωνισθούν, οι Σπαρτιάτες θα φύγουν και αυτοί θα ανακτήσουν την ανεξαρτησία τους. Ο Απόλλων ζητεί ανθρώπινη εκατόμβη παλληκαριών από το Ορεσθάσιο, όπου η σχέση με τον Ορέστη σηματοδοτεί Αχαϊκή παράμετρο. Έτσι γίνεται, και η Φιγάλεια υιοθετεί Δωρικούς τρόπους βίου και την λατρεία του Απόλλωνος Επικουρίου στο νευραλγικό σημείο του όρους της Αφροδίτης μεταξύ Λυκαίου Διός και Άντρου της Δήμητρος Μελαίνης, μεταξύ Ουράνιας Κυριότητας και Χθόνιας Γονιμότητας.

[Για τα Φιγαλειακά, 659 π.Χ., έχω αναλυτικά περιγράψει τα γεγονότα και συνθετικά εξηγήσει το νόημα των εξελίξεων στις μελέτες μου για τον Επικούριο Απόλλωνα (δείτε σχετικά στον ιστότοπο του Ινστιτούτου ειδική κατηγορία στο τμήμα Research Projects).]

Χρησμοί παραδίδονται από τους Δελφούς που κωλύουν την προς βορρά προβολή της Σπαρτιατικής κυριαρχίας.

Οι Παρθενίαι (και όχι οι Επεννάκται, παρά τον Διόδωρο 8, 21, 3, ο οποίος συγχέει δύο κοινωνικές αναστατώσεις στην Σπάρτη) μετά το τέλος του Α' Μεσσηνιακού Πολέμου ζητούν την εύφορη Σικυωνία για να εγκατασταθούν, αλλά ο θεός τους το αποκλείει και τους στέλνει στον Τάραντα (708 π.Χ.). [Nos 46, 47 Parke-Wormell].

Η Σπάρτη επιδιώκει την προσάρτηση της Αρκαδίας στην αρχή του 7^{ου} αιώνα π.Χ. Πάλι ο Πύθιος αποκρούει το σχέδιο, δίνοντας μόνον την προσεχή στην Λακωνία Τεγεάτιδα [No 31 P-W]. Προσκρούουν οι Λακεδαιμόνιοι και στο ήσσον εγχείρημα επί μακρόν. Μόνον κατά το πρώτο ήμισυ του επόμενου 6^{ου} αιώνα το κατορθώνουν υπό την εποπτεία χρησμών οικείωσης του Αχαϊκού παρελθόντος μεγέθους (τα οστά του Ορέστη).

[Nos 32-33 P-W; cf. No 34 για την μεταφορά των οστών του Τισαμενού από την Αχαϊκή Ελίκη. – Για την δέουσα προσοχή στους προδωρικούς ήρωες της Λακεδαιμόνος, v. No 220 P-W. – Η προσοχή έδωσε και την διαδεδομένη στην λυρική ποίηση αντίληψη ότι το κέντρον της Αχαϊκής δύναμης των Πελοπιδών ήταν η Σπάρτη και όχι οι Μυκήνες. Cf. Στησίχορος Fr. 216 Page-Davies-Campbell; Σιμωνίδης Fr. 549 P-D-C. Λάκων ο Ορέστης, Πίνδαρος, *Πυθιονικοί*, XI, 16. Ο Αγαμέμνων έθανεν στις Αμύκλες, *ibid.* 31sq. Cf. Παυσανίας III, 19, 6; Ηρόδοτος 7, 163; Λυκόφρων 1124].

Ποιο αποκαλυπτικό από όλα για την παλινδρομούσα στάση της Σπάρτης στην ηγεμονική μέριμνα είναι ότι στον Α΄ Ιερό Πόλεμο περί των Δελφών η ακραιφνής Δωρική πόλη του κατ' εξοχήν Δωρικού θεού δεν μετέχει ούτε ως ηγετική δύναμη (Θεσσαλία, Σικυών, Αθήνα), ούτε καν οπωσδήποτε ενεργά. Την ανεξαρτησία του Πυθικού Ιερού εναντίον της τοπικής Κρίσσας και του Φωκικού συστήματος αναλαμβάνει υπέρ της Αμφικτυονίας αφ' ενός η άμεσα ενδιαφερομένη Θεσσαλική δύναμη (λόγω γειτνίασης προς τον αρχικό πόλο της Αμφικτυονίας, το ιερό της Δήμητρος στην Ανθήλη παρά τις εκβολές του Σπερχειού ποταμού), αφ' ετέρου δε η ισχυρή Σικυών απέναντι από τον κόλπο της Ιτέας για να δρέπει αυτή υπό τον τύραννο Κλεισθένη μέρος των προσόδων από τους προσκυνητές και τις δοσοληψίες του Ιερού. Η Αθήνα εμπλέκεται με την προσπάθεια του Σόλωνα για διεθνή ρόλο της πάσχουσας πόλης και υπέρ του Δελφικού θεού. Κραυγαλέα είναι όμως πέρα από κάθε συμμετοχή η απουσία της Σπάρτης του Απόλλωνα.

[Για την φύση της Αμφικτυονίας δείτε την μελέτη μου *Ο Χαρακτήρας της Δωρικής Ταυτότητας του Ελληνισμού*, XV: *Δελφική Αμφικτυονία*, στον ιστότοπο του Ινστιτούτου, τμήμα Research Projects, κατηγορία «Δωρικές Μελέτες»].

Στον πυλώνα της μέριμνας στον χρόνο που διέπει εξουσία, κυριότητα και ηγεμονία η Σπάρτη παλινδρομεί. Η Απολλώνια Διαθήκη δεν την αφήνει να δώσει περισσότερη ανήσυχη φροντίδα για τα έγχρονα του γίνεσθαι από όσο είναι το ελάχιστο συμβατό με την ύπαρξη στον χρόνο. Αλλά η Διαθήκη επιτάσσει η ύπαρξη στον χρόνο να είναι υπέρ της αιωνιότητας. Και αιωνιότητα για την Δωρική ουσία του Ελληνισμού είναι ο δοξοστέφανος του κάλλους της τελειότητας.

Την νότιο Πελοπόννησο ο αγλαός πρωθήβης έδωσε στην Σπάρτη όχι για ηγεμονία αλλά για ανεξαρτησία των Σπαρτιατών από την βιοτική μέριμνα της οικονομίας, των μέσων διαβίωσης. Το παραπέρα θα ελάττωνε την αφιέρωση στην τέλεια μορφή υπεισάγοντας πρακτικές μέριμνες διαχείρισης άχρηστες για το «τέλος» του κάλλους.

Η ηγεμονία της Σπάρτης είναι η κυριαρχία του τελικού αιτίου. Δρα στα πάντα όχι ως μήτρα γέννησης δια γενετήσιας συνουσίας, ούτε ως δημιουργός δι' αμέσου επαφής χειρονακτών το έργο, αλλά ως υπερτελές τέλος έλκον μακρόθεν δι' έρωτος και αδράστου ενεργείας. Ο Απόλλων είναι έκατος και εκηβόλος. Συναρπάζει και κάνει τα πάντα χωρίς να κάνει τίποτα, όπως η απόλυτη ομορφιά.

Και αυτό είναι το μοντέλο της Σπάρτης για την ιδιότυπη ηγεμονία της. Δύσκολα επεμβαίνει δραστήρια, δυσκολότερα μάχεται: όποτε χρειάζεται για τον δύστροπο ανέραστο του κάλλους. Που σε ένα πολιτισμό του κάλλους δεν συμβαίνει συχνά.

Όπως στην ηγεμονία και οικονομία, έτσι και στην οικογένεια η φροντίδα του Σπαρτιάτη να μην μεριμνά υπέρ το απολύτως απαραίτητο για τα πράγματα του χρόνου καταλήγει ενίοτε σε προβληματικές καταστάσεις.

Η Σπαρτιατική οικογένεια έχει αυστηρά τεκνογονικό, μάλιστα ευγονικό, σκοπό. Αυτό επιτρέπει δομές ευρύτερες από την συνήθη γαμήλια κανονικότητα. Μια γυναίκα καλλίπαιδη ή σε κατάσταση φυσικής ετοιμότητας για βέλτιστη τεκνογονία μπορούσε να συνέλθει με άνδρα άζευκτο προς αυτήν με σκοπό τον ευκλεή τόκο. Από το άλλο μέρος η σφοδρή γενετήσια επιθυμία μείξης στην γυναίκα με ίνδαλμα νεαρώδους ανδρότητας λειτουργεί ευεργετικά στον συλλαμβανόμενο γόνο. Και στην Σπάρτη επιχωρίαζαν φανερά και επαινούμενα αυτές οι ιδιαιτερότητες.

[Δείτε την προαναφερθείσα μελέτη μου *«Πνοές από τις Λακεδαιμόνιες Γυμνοπαιδιές»* και άλλες έρευνες στον ιστότοπο υπό την κατηγορία «Δωρικές Μελέτες».]

Στις ειδικές συνθήκες του Α' και Β' Μεσσηνιακού πολέμου, η αποφασιστική επιμονή της Σπάρτης να βλέπει τον γάμο και τα γενετήσια *sub specie aeternitatis*, δημιούργησε κοινωνικά προβλήματα. Οι παρατεταμένες και συχνές απουσίες των ανδρών στην Μεσσηνία, η

αποκλειστική απασχόλησή τους στην υπερίσχυση του δικού τους αυθεντικά Δωρικού τρόπου άπαξ και ενεπλάκησαν στον αγώνα αριστείας εν πολέμω, η αμέριμνη φροντίδα για την πραγμάτωση του ιδεώδους αντί της αφρόντιδος μέριμνας για τα αναγκαία του βίου, μαζί με τις δομικές δυνατότητες που ο ευγονικός προσανατολισμός της συζυγίας περιελάμβανε, έκαναν τις Σπαρτιάτισσες να επιδοθούν σε συλλήψεις από νεαρά αγόρια αδέσμευτα από όρκους ανεπίστροφης αποχής των ανδρών από τα έγχρονα κατά την επιδίωξη αριστοδοξίας στην Μεσσηνία, και διαθέσιμα στην Λακεδαίμονα άζυγα και άμωμα από γυναικός.

Δεν ήταν το φαινόμενο καθ' εαυτό, καθ' όλα κανονικό για την Σπάρτη, αλλά ο σημαντικός αριθμός που προκάλεσε πρόβλημα. Τα τέκνα αυτών των παροδικών γενετήσιων δεσμών ήσαν οι Παρθενίαι. Αν γεννήθηκαν κατά το δεύτερο μισό του Α' Μεσσηνιακού πολέμου (733-723 π.Χ.), θα ήσαν 15 με 25 χρονών το 708 π.Χ., όταν προέκυψε κοινωνικό πρόβλημα, πρωτίστως στο Λυκούργειο σύστημα των κλήρων. Με την καθοδήγηση της αποικιακής πολιτικής του Μαντείου των Δελφών οι Παρθενίαι υπό τον Φάλανθο (όνομα και πράγμα!) θεμελίωσαν τον μεγάλο Τάραντα.

[Χρειάζεται ζυγοστάθισμα και διόρθωση των μαρτυριών για τους Παρθενίες και συστηματική αναφορά τους στην ιδιαίτερη Σπαρτιατική κατάσταση. V. Αντίοχος FrGrH 555F3 Jacoby; Έφορος FrGrH 70F216; Αριστοτέλης, Πολιτικά, 1306b27; Λανθασμένη για την Σπάρτη η συμβατική ερμηνεία των «Παρθενίων», Ησύχιος s.v. – Cf. Πολύβιος XII, 6, 10; Διόδωρος XV 66; Διονύσιος Αλικαρνασσεύς, Ρωμαϊκή Αρχαιολογία, XVII, 1; Πολύαινος II 14, 2; Justinus III 4; Ευστάθιος, Σχόλια στον Διονύσιο Περιηγητή, 376. – Η σύζευξη Παρθενίων και Επευνακτών στον Διόδωρο VIII 21, δεν είναι σωστή. – Cf. Fr. Kiechle, *Messenische Studien, Untersuchungen zur Geschichte der Messenischen Kriege und der Auswanderung der Messenier*, pp. 8-9; idem, *Lakonien und Sparta, Untersuchungen zur ethnischen Struktur und zur politischen Entwicklung Lakoniens und Spartas bis zum Ende der archaischen Zeit*, pp. 176sqq.]

Διάφορο ήταν το πρόβλημα, η λύση και η κατάληξή του κατά τον Β' Μεσσηνιακό Πόλεμο. Εις αναπλήρωση λειψανδρίας, κακώς αγομένων των πολεμικών πραγμάτων αρχικά για τους Λακεδαιμόνιους, τέλειοι εκ των Ειλώτων αναβιβάστηκαν στις νυφικές κλίνες αποθανόντων Σπαρτιατών και πολιτογραφήθηκαν μεταξύ των Ομοίων.

Όποιος πληρούσε τους όρους της καθαρής Δωρικής ουσίας, ποιητής, μουσικός ή μαχητής, μπορούσε να εγκριθεί Σπαρτιάτης αφού ήταν όμοιος προς Σπαρτιάτη.

[Για τους Επευνάκτες v. in primis Θεόπομπος FrGrH 115F171 Jacoby; για το ότι πρόκειται για γεγονότα του Β' Μεσσηνιακού Πολέμου v. Παυσανίας IV, 16, 6; Justinus III, 5, 6. Η διήγηση του Διόδωρου (VIII, 21) που συνάπτει Παρθενίες και Επευνάκτους αποτελεί τεχνητή σύγκραση στα ίδια γεγονότα δυο διαφορετικών φαινομένων σε τύπο και χρόνο. Cf. Kiechle, *opp. cit.*].

Η Σπάρτη της εαρινής συμφωνίας είναι αφιερωμένη στην λατρεία του Απολλώνιου Κάλλους, παίζει την παιδιά του κάλλους, ζει την εορτή της αιώνιας νεότητας, επιδεικνύει την προφανή φυσική τελειότητα. Λίγο νοιάζεται, όσο όμως είναι αναγκαίο δεν αμελείται, για τους τρεις πυλώνες της μέριμνας στον χρόνο, εξουσία, οικονομία και οικογένεια.

Στον 6^ο π.Χ. αιώνα η Σπάρτη «παγώνει» την αγλαή μορφή του κάλλους για να την διατηρήσει άφθαρτη. Αλλά στην πραγματικότητα, μια αυστηρότητα στο τέλος της άνοιξης ενώπιον του επερχόμενου θέρους, αποτέλεσμα του κόρου από την οργάζουσα φαντασμαγορία της εαρινής «ωραίας» ακμής, σηματοδοτεί την μετατροπή του άνθους σε καρπό.

Έδρεψε η Σπάρτη τους καρπούς του πάγκαλου έαρός της; Ή δεν ήθελε κυρίως καρπούς αλλά άνθη;

Στην Τεγέα επί τέλους επιτυγχάνει να επιβάλλει την Δωρική τάξη της, χωρίς πάντως ενσωμάτωση και κατ' ευθείαν κυριότητα. Από αυτούς που εργάσθηκαν για την Δελφική ανεξαρτησία, ονόματι υπέρ της Αμφικτυονίας έργω δε υπέρ εαυτών, δεν ξανακούγεται φωνή ηγεμονική. Αντιθέτως η μη μετασχούσα του ιερού αγώνα **Σπάρτη** **θεσπίζει** ειδική σχέση με το Πυθικό κέντρο ιδρύοντας τον άξονα Ομφαλού της γης – Εστίας του Ελληνισμού.

Στο εσωτερικό αποφεύγεται το δέλεαρ της τυραννίας ως ισχυράς αρχής απαραίτητης για οποιαδήποτε προβολή ισχύος έξω. Η νέα υψηλή αρχή, η Εφορεία ευθέως και πλαγίως δεν αφήνει την

Σπαρτιατική διμερή βασιλεία να μετατραπεί σε ισχυρή εξουσία. Αλλά από το άλλο μέρος η πολιτισμική δημιουργικότητα χάνεται. Από πρωτουργός πολιτισμικού Ελληνισμού η Σπάρτη καθίσταται οπισθοφύλαξ. Τέλος, στα εξωτερικά, η ιδιάζουσα ηγεμονική θέση της Σπάρτης εμπεδώνεται, σε μια ισορροπία μεταξύ της ακαταμάχητης έλξης του κάλλους και της δραστηκής κυριότητας της ισχύος, μεταξύ Απολλώνιου άνθους και κεραυνού του Διός.

Η Αθήνα αρχίζει την άνοιξη της όταν παγώνει η Σπάρτη για να συντηρήσει το άνθος αντί για να δρέψει τον καρπό. Και η Αθήνα είναι αδίστακτη: η Ιωνική Μήτις εμπνέεται από το Δωρικό Κάλλος. Ο συνδυασμός φαντάζει ανεναντίωτος.

Θα μελετήσουμε τις πρώτες επαφές Σπάρτης και Αθηνών προϊόντος του 6^{ου} αιώνα π.Χ. – και μάλιστα σε σχέση με τους Δελφούς.

Εισερχόμαστε στο τρίτο μέρος των αναζητήσεων για τον αξονικό ρόλο της Σπάρτης στην ιστορία του Ελληνισμού: πρόκειται εις ενδελεχή εξέταση η σχέση της Σπάρτης προς το Θαύμα του 5^{ου} αιώνα π.Χ. Και αρχίζουμε αυτό το τρίτο μέρος με την εξέταση κομβικών γεγονότων για την Αρχαία Ιστορία εν γένει: τα Μηδικά.

Η Σπάρτη έχει ιδρύσει, εις απόλαυση εαυτής και για αρχέτυπο των πανελλήνων, την αυτοθέμεθλο βασιλεία του νεαρώδους μεγάλου Ανακτος του Κάλλους. Το υπέρτατο «τέλος» του ανθρώπινου αγώνα, η τελειότητα, έχει πραγματωθεί. Ό, τι έχει προηγηθεί είναι η προετοιμασία μέσα από την διπλή ανάγκη της γονιμότητας και της κυριότητας του Σωτηρίου του Κάλλους πέραν του Χρόνου εις Αιωνιότητα, ό, τι δε ακολουθεί στην ιστορία είναι σχόλια και προσλήψεις, προσεγγίσεις και απομακρύνσεις, εμπνεύσεις και απεφθίες, της Από-κάλυψης του Από-λυτου.

Η ιδέα συγκεκριμενοποιείται στην Δωρική Σπάρτη χωρίς απώλεια απολυτότητας.

Αθλητική γυμναστική του σώματος και μουσική ποιητική του πνεύματος συνιστούν το «τέλος» που οι «Όμοιοι» στην Απολλώνια ενσάρκωσή τους συντελούν αιρόμενοι εις αιωνιότητα.

Ο αυθεντικός Δωρικός ρυθμός σε γλυπτική, αρχιτεκτονική, ποίηση και μουσική δίνει τα αρχέτυπα της τελειότητας. Και ο νεαρός Σπαρτιάτης τα πραγματώνει εις εαυτόν, Δωρικός κίων, Κούρος άγαλμα του Απόλλωνος και Απόλλων Κούρος ο ίδιος, λυρικό ποίημα κάλλους.

Δεν κάνει μεγάλα υλικά οικοδομικά έργα η Σπάρτη, για να έχουμε τώρα τα ερείπιά τους (Θουκυδίδης). Κάνει έργα αιωνιότητας: στήνει την μελική ποίηση και την πλαστική της Μορφής. Και πάνω από όλα κάνει αιώνια τα παιδιά της – αιώνια γιατί τέλεια στο κάλλος των. Γιατί η τελειότητα κάθε όντος είναι η αιωνιότητά του, η φανέρωση του Είναι σε αυτό, η αποκάλυψη του Απόλυτου, η προβολή του Θεού στην άκτιστη ενέργεια που το ιδρύει στην ύπαρξη.

Το μεγαλύτερο έργο τέχνης της Σπάρτης είναι ο νεαρός Σπαρτιάτης. Και η Σπάρτη η ίδια βαίνει εις αιωνιότητα ως η τέλεια κοινωνία.

[Το βίωμα της ζωντανής ποίησης πιάνει ο ποιητής του τελευταίου νεαρού έθνους της ιστορίας, ο Αμερικανός Walt Whitman:

The Americans of all nations at any time upon earth have probably the fullest poetical nature. The United States themselves are essentially the greatest poem.

W. Whitman, *Leaves of Grass*, 1855 (*Complete Poems*, ed. by Fr. Murphy, p. 741).

Cf. “We Two Boys together Clinging”, p.162; “When I Peruse the Conquerer’d Fame”, p. 161; “I Hear It was Charged against Me”, p. 160; “I Sing the Body Electric”, pp. 127 sqq.

Για μια γεύση, θεμελιωδώς Σπαρτιατική, από το τελευταίο αναφερθέν ποίημα:

...

Was it doubted that those who corrupt their own bodies

conceal themselves?

And if those who defile the living are as bad as they who

defile the dead?

And if the body does not do fully as much as the soul?

And if the body were not the soul, what is the soul?

Και στο τέλος, μετά μια μακρά, εκστατική, λεπτομερή αναφορά σε κάθε μέλος και μέρος του σώματος:

O I say these are not parts and poems of the body only,

but of the soul,

O I say now those are the soul!

Και χαρακτηριστικά το τρίτο ολόκληρο:

I hear it was charged against me that I sought to destroy

institutions,

But really I am neither for nor against institutions,

(What indeed have I in common with them? or what with

the destruction of them?)

Only I will establish in the Mannahatta and in every city of

these States inland and seaboard,

And in the fields and woods, and above every keel little or

large that dents the water,

Without edifices or rules or trustees or any argument,

The institution of the dear love of comrades.]

Η Σπάρτη εορτάζει την εορτή της αιωνιότητας, παίζει την παιδιά του κάλλους. Και σαν συνέπεια στα έργα του Χρόνου παλινδρομεί και μεταπίπτει μεταξύ

(α) άγιου απομονωτισμού των «Ομοίων»,

(β) επί-δειξης προς θαυμαστική υποταγή των «ανομοίων» άλλων

και (γ) περιορισμένης δραστηκής παρέμβασης εξαναγκασμού των αναιδών που δεν δονούνται από τον έρωτα του καλού.

Αυτά τα τρία κατά διαδοχή και αντιμεταπεριχώρηση εξηγούν την όλη πορεία της Σπάρτης στην ιστορική πραγματικότητα.

Και ιδού το θείο σχέδιο.

Η Σπάρτη εορτάζουσα την αιώνια παιδιά του κάλλους καλείται να αντιμετωπίσει στο χρονικό γίγνεσθαι την προβολή της οικουμενικής Περσικής Αυτοκρατορίας, καταληκτικής καταπληκτικής ενσάρκωσης της ιδέας της υπερβατικής, υπερ-ισχύουσας Κυριότητας γονιμοποιημένης από την γενεσιουργό χθονιότητα της «δαιμονικής» Κοσμικής Τάξης.

Θείο σχέδιο.

Όλη η προηγούμενη εμπειρία του ανθρώπου (από το 30.000 φερ' ειπείν μέχρι το 1000 π.Χ.) συνοψίζεται στην Περσική Αυτοκρατορία, από τα βιώματα του Σπηλαίου, στην εργαλειακή επανάσταση της γεωργίας και του χωριού, και στην συναλλακτική παραγωγή των πόλεων, και στις γιγαντιαίες οργανωμένες συσσωματώσεις πλούτου και εξουσίας. Και απέναντι στέκεται ο εντελής Κούρος, ο πρωθήβης Άναξ του κάλλους, ο νεαρώδης της αιωνιότητας, ο παίζων και εορτάζων την χαρά της τετελεσμένης ύπαρξης στη οργώσα επί-δειξη της αστραποβολούσας περιωπής της ευ-μορφίας του.

Στην συνάντησή μας αυτής της Παρασκευής, 23 Μαρτίου, ημέρες σημαδιακές που έτυχαν, θα ξαναδούμε με νέο φως, πέρα από τα τετριμμένα της ανοησίας, υπό το εσωτερικό φως του Ελληνισμού (όπου και πάλι φως είναι η τελειότητα του όντος και όχι κάποια εξωτερική πηγή), τι ακριβώς έγινε σε αυτήν την κοσμοϊστορική περίσταση θείου

σχεδιασμού. Τι διεξήχθη και γιατί μεταξύ Μαντείου των Δελφών, Σπάρτης, Αθηνών, Θήβας και Άργους.

Ένα ιδιαίτερα σημαντικό γεγονός στην πολιτική ιστορία της Σπάρτης είναι τα κρυφά μεγαλεπίβολα ριζοσπαστικά μεταρρυθμιστικά σχέδια του Λύσανδρου και η τύχη τους. Ο Λύσανδρος ήταν ο πρώτος Έλληνας στον οποίο αποδόθηκαν εν ζωή θείες τιμές (Δούρις 76F26;71 FrGrH Jacoby).

Χρόνω δ' ὕστερον μετὰ τὴν τελευταίαν ἀντιλογίαν συμμαχικῆς γενομένης, Ἀγησίλαος ἦλθεν ἐπὶ τὴν τοῦ Λυσάνδρου οἰκίαν, ὅπως τὰ περὶ αὐτῆς γράμματα διασκέψηται· ταῦτα γὰρ παρ' αὐτῷ κατέσχευεν ὁ Λύσανδρος. εὔρε δὲ καὶ βιβλίον γεγραμμένον τῷ Λυσάνδρῳ περὶ τῆς πολιτείας, ὡς χρὴ τῶν Εὐρυπωντιδῶν καὶ Ἀγιαδῶν τὴν βασιλείαν ἀφελομένους εἰς μέσον θεῖναι καὶ ποιεῖσθαι τὴν αἴρεσιν ἐκ τῶν ἀρίστων, ἵνα μὴ τῶν ἀφ' Ἡρακλέους, ἀλλὰ <τῶν> οἷος Ἡρακλῆς τῇ ἀρετῇ κρινομένων τὸ γέρας ἦ, ἢ κακείνος εἰς θεῶν τιμὰς ἀνήχθη. καὶ τοῦτον τὸν λόγον ὥρμησε μὲν εἰς τοὺς πολίτας ἐξενεγκεῖν καὶ παραδεικνύναι τὸν Λύσανδρον οἷος ὢν πολίτης διαλανθάνοι καὶ ἐπὶ διαβολῇ τῶν Λυσάνδρου φίλων. <Λα>κρατίδην δὲ φασὶ τότε προεστῶτα τῶν ἐφόρων, εὐλαβηθέντα μὴ πείσῃ <τίν'> ἀναγνώσθεις ὁ λόγος, ἐπιλαβέσθαι τοῦ Ἀγησιλάου καὶ εἰπεῖν ὡς οὐ δεῖ ἀνορύττειν τὸν Λύσανδρον, ἀλλὰ καὶ τὸν λόγον αὐτῷ συγκατορύττειν, πανούργως καὶ πιθανῶς συντεταγμένον.

Πλουταρχικά, Αποφθέγματα Λακωνικά, 229E-230A

[Cf. Αποφθ.Λακ., 212C-D; Πλούταρχος, Λύσανδρος, XXX, 3-5 = Έφορος 70F207 Fr.Gr.H. Jacoby; *ibid.*, XXV-XXVI (Έφορος 70F206);

Πλούταρχος, *Αγησίλαος*, XX; Διόδωρος XIV, 13; Cornelius Nepos, *Lysander*, III, 5].

Ο Λύσανδρος ενεπλάκη και στην διαμάχη για την εισαγωγή κανονικού νομίσματος στην Σπάρτη (v. Έφορος 70F205 FrGrH Jacoby = Πλούταρχος, *Λύσανδρος*, XVII).

Το θέμα της μεταρρυθμιστικής ατζέντας του Λύσανδρου συναρτάται προς την πρώτη φάση των κρίσιμων εξελίξεων μεταξύ του τέλους του Πελοποννησιακού πολέμου (404 π.Χ.) και της μάχης των Λεύκτρων (371 π.Χ.). Ο Λύσανδρος έπεσε μαχόμενος στην μάχη του Αλιάρτου κατά τον Βοιωτικό πόλεμο το 395 π.Χ. Τον λόγο του υπέρ των μεταρρυθμίσεων φέρεται ότι τον συνέγραψε Κλέων ο Αλικαρνασεύς. (v. 583T1 FrGrH Jacoby).

Την ισχυροποίηση μονοειδούς εξουσίας που προφανώς επεδίωκε ο Λύσανδρος επιζητούσε δια της εναντίας οδού και ο Αγησίλαος με μια υπερβάλλουσα συμφιλιοτική στάση προς πάντες, και προς τους Εφόρους («εδημαγώγει και προσίετο πάντας»). Αλλά:

ὁρῶντες οὖν οἱ ἔφοροι ταῦτα καὶ φοβούμενοι τὴν δύναμιν, ἐζημίωσαν αὐτόν, αἰτίαν ὑπειπόντες ὅτι τοὺς κοινοὺς πολίτας ἰδίους κτᾶται. καθάπερ γὰρ οἱ φυσικοὶ τὸ νεῖκος οἴονται [Εμπεδοκλῆς] καὶ τὴν ἔριν [Ηράκλειτος], εἰ τῶν ἄλλων ἐξαιρεθείη, στήναι μὲν ἂν τὰ οὐράνια, παύσασθαι δὲ πάντως τὴν γένεσιν καὶ κίνησιν ὑπὸ τῆς πρὸς πάντα πάντων ἁρμονίας, οὕτω ἔοικεν ὁ Λακωνικὸς νομοθέτης ὑπέκκαυμα τῆς ἀρετῆς ἐμβαλεῖν εἰς τὴν πολιτείαν τὸ φιλόνικον καὶ φιλότιμον, αἰεὶ τινα γίνεσθαι τοῖς ἀγαθοῖς διαφορὰν καὶ ἄμιλλαν εἶναι πρὸς ἀλλήλους βουλόμενος. τὴν γὰρ ἀνθυπείκουσιν τῷ ἀνελέγκτῳ χάριν, ἀργὴν καὶ ἀνανταγώνιστον οὖσαν, οὐκ ὀρθῶς ὁμόνοιαν λέγεσθαι.

Πλούταρχος, *Σύγκρισις Αγησιλάου και Πομπηίου*, 5, 4-6

Την αρχή της συστηματικής προσπάθειας εμπλοκής της Σπάρτης στην μέριμνα του χρόνου με την επιδίωξη ρεαλιστικής ηγεμονίας έκανε ο Πausanias. Είναι εκδήλως χαρακτηριστικό ότι οι δύο ηγέτες που εννοούσαν σε βάθος την λογική του χρόνου στο ζήτημα της κρατικής ισχύος, ο Αθηναίος νικητής της Σαλαμίνας και ο Σπαρτιάτης νικητής των Πλαταιών, αμφότεροι Θεμιστοκλής και Πausanias που συνέτριψαν την οικουμενική πορεία της Μεγάλης Περσικής Αυτοκρατορίας, εξοβελίστηκαν από τα δρώμενα του Χρυσού αιώνα με κατηγορίες και καταδίκες επί Μηδισμώ.

Ο Άναξ πρωθήβης του Κάλλους δεν θέλει τίποτα, καμμιά μέριμνα του χρόνου, καμμιά φροντίδα, να περισπά την προσοχή από την απόλυτη αφιέρωσή μας στην λατρεία της απαστράπτουσας τελειότητας της αιώνιας «ώρας» της ακμής του, από την απόλυτη προσήλωσή μας στον ερωτικό θαυμασμό της αιγλήεσσας Μορφής του.

7 Φεβρουαρίου 2018